

Pelkininkystės teisiniai aspektai

Dr. Romualdas Zemeckis

Vilnius, Birželio 14, 2018

Pelkininkystės terminas Lietuvoje- ar suprantame teisingai?

- ▶ **Pelkė** - drėgmės pertekliaus plotas sausumoje, apaugęs specifine augalija. Pelkėse, laikui bėgant, iš augalijos liekanų susidaro durpių klodai. Pelkės skirstomos į aukštapelkes, tarpines ir žemapelkes.
- ▶ **Pelkininkystė** (ang. Paludiculture) - tai klimatui palankus natūralių ir atkurtų pelkių ūkinis naudojimas, apimantis vietinių pelkinių augalų produkcijos paruošą, natūralioms pelkių buveinėms būdingo hidrologinio režimo palaikymą ir (ar) atkūrimą, durpėdaros skatinimą, pelkių biologinės įvairovės apsaugą siekiant užtikrinti pelkių ekologinį stabilumą.

Pelkininkystės terminas anglų kalboje- ar vertimas atitinka esmę?

- ▶ Paludiculture is wet agriculture and forestry on peatlands. Paludiculture combines the reduction of greenhouse gas emissions from drained peatlands through rewetting with continued land use and biomass production under wet conditions (wikipedia).
- ▶ Pelkininkystė yra drėgnas žemės ūkis ir miškininkystė durpynuose. Pelkininkystė jungia šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo iš nusausintų durpynų mažinimą, atstatant juose drėmę ir tęsiant žemės naudojimą ir biomasės gamybą drėgnomis sąlygomis.
- ▶ Paludiculture is the agricultural or silvicultural use of wet and rewetted peatlands. Paludiculture uses spontaneously grown or cultivated biomass from wet peatlands under conditions in which the peat is conserved or even newly formed (Wichtmann & Joosten 2007).
- ▶ Pelkininkystė - tai drėgnų ir vėl sudrėkintų durpynų naudojimas žemės ūkyje ar miškininkystėje. Pelkininkystė naudoja spontaniškai augintą arba kultivuotą biomasę iš drėgnų durpynų sąlygomis, kuriose durpės yra konservuojamos ar netgi naujai susiformuoja.

Pagrindiniai žemės ūkio terminai naudojami įvairiuose teisės aktuose

- ▶ **Žemės ūkio naudmenos**- dirbamoji žemė, sodai, pievos, ganyklos, naudojamos arba tinkamos naudoti žemės ūkio augalams auginti.
- ▶ **Ariamoji žemė** - žemės plotas, naudojamas žemės ūkio augalams auginti, pūdymui ir suiriamas dažniau nei kas penkeri metai.
- ▶ **Daugiamečių sodinių plotas** - ne sėjomainos būdu auginamų sodinių plotas, išskyrus ganyklas arba pievas, įskaitant daigynus ir trumpos rotacijos želdinių plotus, kuriais žemė apsodinta daugiau nei penkeriems metams ir iš kurių pakartotinai gaunamas derlius.
- ▶ **Daugiametė ganykla arba pieva** - užsėtas daugiametėmis žolėmis arba natūralus neiriamas penkerius ar daugiau metų žemės plotas gyvuliams ganyti, žolei ar žolės produkcijai gauti.
- ▶ **Ganykla arba pieva** - užsėtas daugiametėmis žolėmis arba natūralus žemės plotas, įskaitant daugiametes ganyklas arba pievas, gyvuliams ganyti, žolei ar žolės produkcijai gauti.
- ▶ **Juodasis pūdymas** - ariamosios žemės plotas, kurio žemė periodiškai įdirbama, tačiau einamaisiais metais nenaudojama produkcijai gauti.
- ▶ **Žalioasis pūdymas** - ariamosios žemės plotas, kuriame siekiant pagerinti dirvos struktūrą auginti žemės ūkio augalai įterpiami į dirvą.
- ▶ **Trumpos rotacijos plantaciniai želdiniai** - ne daugiau kaip dviejų greitai augančių medžių ar krūmų rūšių želdiniai.

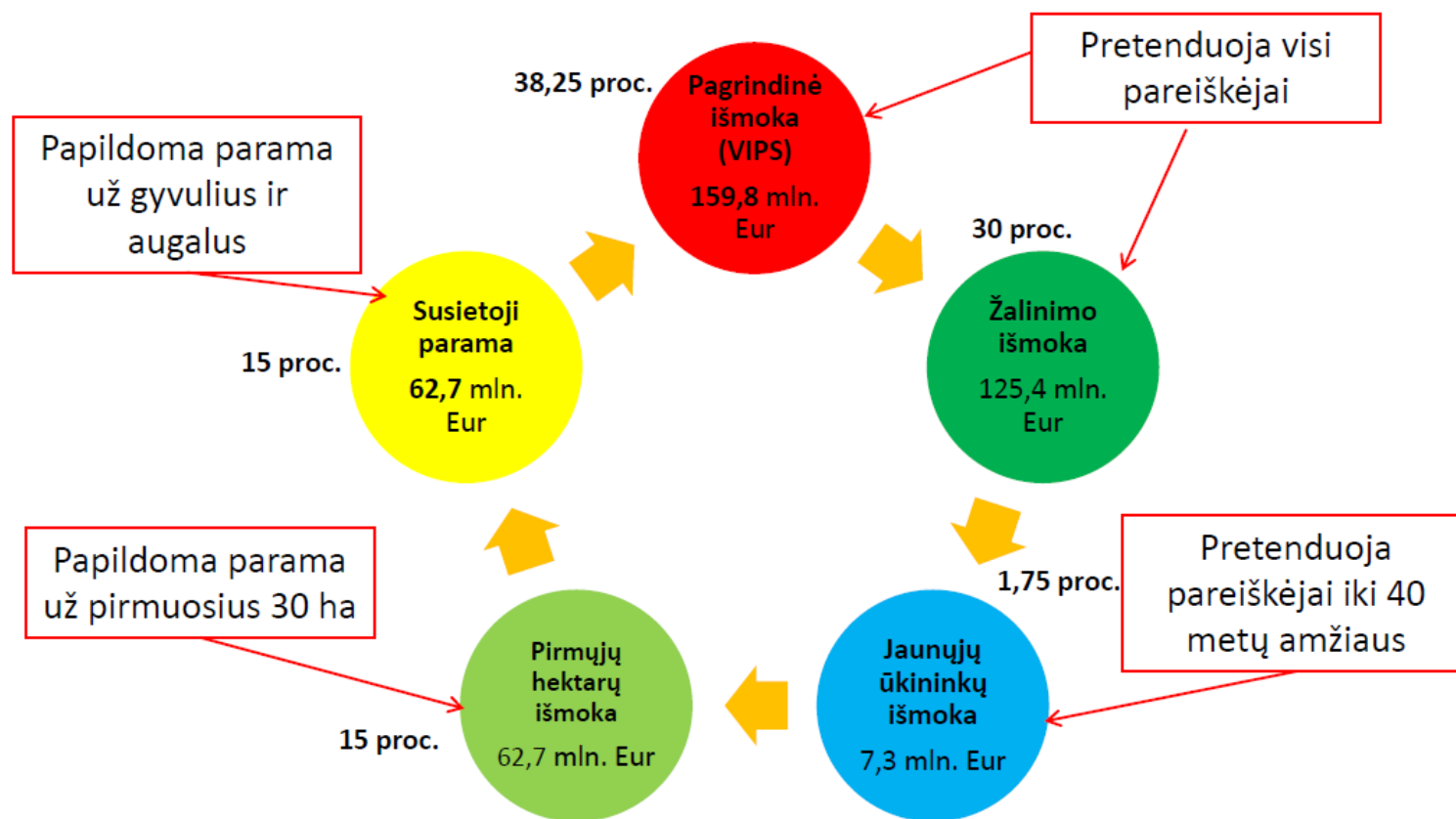
Šiuo metu vykdomos pagrindinės paramos programos žemės ūkiui ir kaimui

- ▶ **Tiesioginės išmokos-** Lietuvoje nuo 2004 m. taikoma vienkartinės tiesioginės išmokos už plotus schema. Tai paramos schema, pagal kurią tiesioginės išmokos mokamos už turimą žemės ūkio naudmenų plotą, nepriklausomai nuo gaminamos produkcijos pobūdžio.
- ▶ **Lietuvos kaimo plėtros 2014-2020 metų programa.**

Tiesioginę išmoką nuo 2015 m. sudaro:

- ▶ **Pagrindinė tiesioginė išmoka** - išmoka iš Europos Sąjungos lėšų, mokama pareiškėjui už deklaruotą plotą atitinkantį paramos teikimo reikalavimus einamaisiais metais pagal vienkartinės išmokos už plotus schemą.
- ▶ **Išmoka už pirmuosius hektarus** - papildoma išmoka iš Europos Sąjungos lėšų už nustatytą pareiškėjo deklaruotų žemės ūkio naudmenų pirmųjų (iki 30 ha) hektarų skaičių.
- ▶ **Žalinimo išmoka** - papildoma išmoka iš Europos Sąjungos lėšų už palankesnę aplinkos atžvilgiu žemės ūkio veiklą, mokama už plotą pareiškėjui, atitinkančiam žalinimo išmokos reikalavimus.
- ▶ **Išmoka jaunajam ūkininkui** - papildoma išmoka iš Europos Sąjungos lėšų, mokama už deklaruotą plotą pareiškėjui, atitinkančiam išmokos jaunajam ūkininkui reikalavimus.
- ▶ **Susietoji parama už plotą** - papildoma parama iš Europos Sąjungos lėšų, mokama tam tikrą žemės ūkio naudmenų plotą deklaruojančiam pareiškėjui už daržovių, išskyrus bulves, auginimą uždaryjame (šildomuose šiltnamiuose) ir atvirajame grunte, taip pat už vaisių, uogų, baltyminių augalų, cukrinių runkelių, sėklinių bulvių auginimą bei javų auginimą iš sertifikuotos sėklos.
- ▶ **Susietoji parama už gyvulius** - susietoji parama už pienines karves, už mėsinius galvijus ir mėsines avis, pieninių veislių bulius, pienines ožkas.

Tiesioginių išmokų schema

Pagrindiniai reikalavimai išmokai gauti

- ▶ Pareiškėjas **privalo laikytis Geros agrarinės ir aplinkosaugos būklės reikalavimų.**
- ▶ Naudmenos, **nurodytos klasifikatoriuje**, turi būti įdirbamos ir prižiūrimos. Einamaisiais metais žydintys augalai turi būti auginami ne trumpiau kaip iki jų žydėjimo pradžios.
- ▶ Deklaruojamuose naudmenų plotuose **turi būti auginami žemės ūkio augalai** (įskaitant pievas) arba laikomas pūdymas. Jeigu žemės ūkio augalai deklaruojamame plote apskritai neauginami (jame nėra vykdoma žemės ūkio veikla), parama už tokius plotus neskiriama;
- ▶ Žemės ūkio augalų plotus ariamojoje žemėje iki derliaus nuėmimo periodiškai įdirbti, kad nebūtų žemės ūkio augalus stelbiančių piktžolių (kad ariamojoje žemėje nedominuotų piktžolės arba žemės ūkio augalai nebūtų visiškai sunykę);
- ▶ Pievas nušienauti bent 1 kartą per metus ne vėliau kaip iki einamųjų metų rugpjūčio 1 dienos (įskaitytinai).

Pagrindinės tiesioginės išmokos galimybės pelkininkystei

- ▶ Visi pareiškėjai, **kurie atitinka reikalavimus**, gali gauti tiesiogines išmokas. Išmokos mokamos nepriklausimai nuo dirvožemio kilmės, sudėties, drėgmės ir vandens lygio, ūkininkavimo intensyvumo.
- ▶ Tačiau, norint užsiimti pelkininkyste ir auginti pelkėms būdingus augalus, pareiškėjams pagrindine kliūtimi bus **reikalavimas deklaruojamuose naudmenų plotuose auginti žemės ūkio augalus** (įskaitant pievas).
- ▶ Todėl, reikia koreguoti Taisykles: Žemės ūkio naudmenų ir kitų plotų klasifikatoriuje **įrašyti daugiau augalų** (dabar yra tik pievos ir ganyklos, iš daugiamečių sodinių yra spanguolės, bruknės) **kurie tinka auginti pelkėse**, kad atsirastų teisinis pagrindas už juos gauti tiesiogines išmokas.

Kompleksinės paramos išmokos galimybė pelkininkystei

- ▶ 4 GAAB standartui „Minimali dirvožemio danga“ įgyvendinti - taikomas 4 GAAB reikalavimas - ariamojoje žemėje turi būti auginami žemės ūkio augalai arba laikomas juodasis pūdymas. Juodąjį pūdymą (išskyrus juodąjį pūdymą ekologinių laukų apsaugos juostose) iki kiekvienų metų lapkričio 1 d. būtina apsėti arba apsodinti žemės ūkio augalais;
- ▶ Todėl, ariamoje žemėje turi būti auginami žemės ūkio **augalai įrašyti klasifikatoriuje. Klasifikatorių reikia papildyti.**

Žalinimo išmokos galimybė pelkininkystei

- ▶ Pareiškėjas, siekiantis gauti žalinimo išmoką, **privalo įvairinti pasėlius, išlaikyti esamas daugiameses pievas**, naudmenose deklaruoti EASV.
- ▶ Laukai, kurie yra sertifikuoti pagal **Ekologinio žemės ūkio** taisyklių nuostatas, atitinka žalinimo išmokos reikalavimus ir jiems skiriama žalinimo išmoka.
- ▶ Pareiškėjai, einamųjų metų paraiškoje deklaravę daugiameses pievas arba plotus, kurie paskutiniųjų penkerių metų (įskaitant einamuosius) laikotarpiu buvo deklaruojami kaip pievos ir nesuarti, privalo jų plotą išlaikyti, o suarus privalo šį plotą atkurti Pareiškėjas, neišlaikęs daugiamečių pievų, jas privalo atkurti tame pačiame arba kitame plote.
- ▶ Gali būti problematiška tik tuo atveju, jeigu dėl pelkininkystės **nebus įvairinami pasėliai, ūkyje mažės pievų plotai**.
- ▶ Žalinimo taisyklės gali būti keičiamos ES ar Lietuvos iniciatyva. Norint paskatinti pelkininkystės plėtrą galima ją labiau **susieti su žalinimo reikalvimų vykdymu** ūkyje.

Lietuvos kaimo plėtros 2014-2020 metų programa

- ▶ 1 priemonė. Žinių perdavimas ir informavimo veikla
- ▶ 2 priemonė. Konsultavimo paslaugos, ūkio valdymo ir ūkininkų pavadavimo paslaugos
- ▶ 3 priemonė. Žemės ūkio ir maisto produktų kokybės sistemos
- ▶ **4 priemonė. Investicijos į materialųjį turtą**
- ▶ 6 priemonė. Ūkio ir verslo plėtra
- ▶ 7 priemonė. Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse
- ▶ 8 priemonė. Investicijos į miško plotų plėtrą ir miškų gyvybingumo gerinimą
- ▶ 9 priemonė. Gamintojų grupių ir organizacijų įsisteigimas
- ▶ 10 priemonė. Agrarinė aplinkosauga ir klimatas
- ▶ 11 priemonė. Ekologinis ūkininkavimas
- ▶ 12 priemonė. Su „NATURA 2000“ ir vandens pagrindų direktyva susijusios išmokos
- ▶ 13 priemonė. Išmokos už vietoves, kuriose esama gamtinių ar kitų specifinių kliūčių
- ▶ 16 priemonė. Bendradarbiavimas
- ▶ 17 priemonė. Rizikos valdymas
- ▶ 19 priemonė. Leader programa

Ekstensyvus šlapynių tvarkymas- pagrindiniai reikalavimai

(Lietuvos kaimo plėtros 2014-2020 m. programa)

- ▶ vykdyti veiklą tik Aplinkos ministerijos ar jos įgaliotos institucijos nustatytuose šlapynių plotuose;
- ▶ neįrengti naujų drenažo sistemų **ar laistymo ir drėkinimo** sistemų;
- ▶ nenaudoti mineralinių **ir organinių trąšų** (išskyrus gyvulių ganymą), **augalų apsaugos produktų**;
- ▶ kasmet šienauti arba ganyti jose gyvulius, laikantis šių reikalavimų (pareiškėjas gali laisvai nuspręsti, ar ganyti, ar šienauti)
- ▶ šienauti pradėti ne anksčiau kaip liepos 15 d.;
- ▶ ganyti gyvulius ganiavos laikotarpiu ne didesniu intensyvumu kaip 1 SG / ha pagal priemonės veiklą deklaruotame plote;
- ▶ ganyti gyvulius nuo gegužės 1 d. iki spalio 30 d.;
- ▶ nenuganytos žolės likučius nušienauti. Pašalinti nušienautą žolę bei nenuganytos arba nušienautos žolės likučius iki kitų metų kovo 1 d.

Ekstensyvus šlapynių tvarkymas- trukdžiai ir galimybės

(Lietuvos kaimo plėtros 2014-2020 m. programa, 10 priemonė. Agrarinė aplinkosauga ir klimatas)

- ▶ Yra draudžiama įrengti drėkinimo sistemas, kurių gali reikėti sausringu metų laikotarpiu augalams, ženkliai apriboja dirvos paruošimo augalams būdų pasirinkimą (negalima arti). Esant reikalui negalima tręšti ar naudoti augalų apsaugos priemones, kad ir kokios jos būtų (organinės kilmės taip pat).
- ▶ Reikalavimai yra nukreipti į konservavimą, o ne į ūkinę veiklą, todėl sudėtinga būtų rasti natūraliai šlapynėse augančius ir ūkinę vertę turinčius augalus. Dar sudėtingiau surasti tokius augalus kurie pareiškėjams auginti labiau apsimokėtų, nei šiuo metu gaunama išmoka.
- ▶ Norint paskatinti pelininkystės plėtrą reikėtų technologinio ir ekonominio pagrindimo. Juo vadovaujantis šlapžemių priemonės reikalavimus galima būtų sieti su pelkininkyste.

Ekstensyvus šlapynių tvarkymas- trukdžiai ir galimybės

(Lietuvos kaimo plėtros 2014-2020 m. programa, 10 priemonė. Agrarinė aplinkosauga ir klimatas)

- ▶ Yra draudžiama įrengti drėkinimo sistemas, kurių gali reikėti sausringu metų laikotarpiu augalams, ženkliai apriboja dirvos paruošimo augalams būdų pasirinkimą (negalima arti). Esant reikalui **negalima tręšti ar naudoti augalų apsaugos priemonės, kad ir kokios jos būtų (organinės kilmės taip pat).**
- ▶ Reikalavimai yra nukreipti į konservavimą, o ne į ūkinę veiklą, todėl sudėtinga būtų rasti natūraliai šlapynėse augančius ir ūkinę vertę turinčius augalus. Dar sudėtingiau surasti tokius augalus kurie pareiškėjams auginti labiau apsimokėtų, nei šiuo metu gaunama išmoka.
- ▶ Norint paskatinti pelininkystės plėtrą reikėtų technologinio ir ekonominio pagrindimo. Juo vadovaujantis šlapžemių priemonės reikalavimus galima būtų sieti su pelkininkyste.

Nykstančios meldinių nendrinukių populiacijos buveinių saugojimas šlapynėse - pagrindiniai reikalavimai

(Lietuvos kaimo plėtros 2014-2020 m. programa, 10 priemonė. Agrarinė aplinkosauga ir klimatas)

- ▶ vykdyti veiklą šlapynėse, kuriose nustatytos meldinių nendrinukių buveinių;
- ▶ neįrengti naujų drenažo sistemų;
- ▶ **ne naudoti augalų apsaugos produktų**, mineralinių **ir organinių** (išskyrus gyvulių ganymą) **trąšų**, kalkinimo priemonių;
- ▶ šienauti 50 proc. pagal šią veiklą deklaruoto ploto kiekvienais metais (per 2 metus nušienaujant visą plotą);
- ▶ pradėti šienauti ne anksčiau kaip rugpjūčio 1 d.;
- ▶ sutvarkyti nupjautą žolę (pvz., sugrėbti, surulonuoti, sudėti į krūvas ar kt. būdais) iki spalio 1 d. bei išvežti iki kitų metų kovo 1 d.;
- ▶ nepaskleisti nušienautos ar susmulkintos žolės;
- ▶ laikytis ganymo reikalavimų (jei ganoma): laikyti gyvulius ir vidutiniškai ganiavos laikotarpiu ganyti ne mažesniu intensyvumu kaip 0,3 SG/ha ir ne didesniu intensyvumu kaip 1 SG/ha pagal Priemonės veiklą deklaruoto ploto;
- ▶ ganyti galima visame pagal priemonės veiklą deklaruotame plote;
- ▶ ganyti baigti iki spalio 15 d.

Nykstančios meldinių nendrinukių populiacijos buveinių saugojimas šlapynėse - trukdžiai ir galimybės

(Lietuvos kaimo plėtros 2014-2020 m. programa, 10 priemonė. Agrarinė aplinkosauga ir klimatas)

- ▶ **Apriboja dirvos paruošimo augalams būdų pasirinkimą** (negalima arti). Esant reikalui negalima tręšti ar naudoti augalų apsaugos priemonės, kad ir kokios jos būtų (organinės kilmės taip pat).
- ▶ **Reikalavimai yra nukreipti į konservavimą, o ne į ūkinę veiklą**, todėl sudėtinga būtų rasti natūraliai šlapynėse augančius ir ūkinę vertę turinčius augalus. Dar sudėtingiau surasti tokius augalus kurie pareiškėjams labiau apsimokėtų, nei šiuo metu gaunama išmoka.
- ▶ Taisyklės gali būti keičiamos ES ar Lietuvos iniciatyva. Norint paskatinti pelninkystės plėtrą **reikėtų technologinio ir ekonominio pagrindimo**. Juo vadovaujantis šios priemonės reikalavimus galima būtų sieti su pelkininkyste.

Natura 2000- pagrindiniai reikalavimai

(Lietuvos kaimo plėtros 2014-2020 m. programa, 12 priemonė. Su „NATURA 2000“ ir vandens pagrindų direktyva susijusios išmokos)

- ▶ pievas nušienauti bent 1 kartą per metus nuo einamųjų metų birželio 15 d. iki spalio 30 d. (įskaitytinai);
- ▶ pievų laukuose, taip pat sodų ir uogynų tarpueiliuose, kuriuose laikoma pieva, visą vegetacijos laikotarpį neturi būti augmeniją stelbiančių, sustabarėjusių, taip pat sėklas subrandinusių arba išbarsčiusių piktžolių;
- ▶ nuo einamųjų metų sausio 1 d. iki liepos 31 d. juodajame pūdyme nevykdoma jokia žemės ūkio gamyba, o žaliajame pūdyme auginami augalai ne vėliau kaip iki einamųjų metų rugsėjo 15 d. turi būti įterpiami į dirvą;
- ▶ sodų ir uogynų tarpueilius (išskyrus tuos tarpueilius, kuriuose yra pieva) periodiškai įdirbti (mechaniškai arba chemiškai) taip, kad juose būtų sunaikintos piktžolės. Sodų ir uogynų tarpueilius, kuriuose yra pieva, nušienauti ne mažiau kaip 1 kartą per metus nuo einamųjų metų birželio 15 d. iki rugpjūčio 1 d. Soduose ir uogynuose iš deklaruojamų laukų ploto pašalinti negyvus vaismedžius, vaiskrūmius ir jų liekanas;
- ▶ Nemuno deltos užliejamų pievų teritorijoje, kuri priskiriama prie vietovių, kuriose esama specifinių kliūčių, kategorijos (Lumpėnų, Stoniškių, Kintų ir Rusnės seniūnijose), žolės ritinius išvežti iš laukų iki spalio 1 d.;
- ▶ žemės ūkio augalų plotus ariamojoje žemėje iki derliaus nuėmimo periodiškai įdirbti, kad nebūtų žemės ūkio augalus stelbiančių piktžolių, kai žemės ūkio augalai piktžolynuose yra sunykę ir (arba) išnykę;

Parama žemės ūkio vandentvarkai- remiama veikla

(Lietuvos kaimo plėtros 2014-2020 m. programa, 4 priemonė. Investicijos į materialųjį turta)

- ▶ **lauko drenažo inžinerinės infrastruktūros atnaujinimas;**
- ▶ lauko drenažo sistemų pritaikymas joms keliamiems aplinkosauginiams reikalavimams;
- ▶ vietinės reikšmės vidaus kelių rekonstrukcija bei įrengimas ir ariamos žemės kalkinimas pagal projektą.

Parama žemės ūkio vandentvarkai- remiama veikla

(Lietuvos kaimo plėtros 2014-2020 m. programa, 4 priemonė. Investicijos į materialųjį turta)

- ▶ Priemonė nukreipta į ūkinę veiklą, **skatina atnaujinti lauko drenažo inžinerinę infrastruktūrą- sausinti užmirkstančius laukus, intensyvina ūkininkavimą;**
- ▶ Melioracija **naikina pelkes**, ir veikia prieš pelkininkystės plėtrą;
- ▶ Siekiant skatinti pelkininkystės plėtrą **reikėtų technologinio ir ekonominio pagrindimo parodant pelkininkystės naudą, svarių ekonominių argumentų atsisakymui įprastinės ūkinės veiklos ir pereiti prie pelningo ūkininkavimo užmirkstančiuose žemės plotuose.**

Bendri pastebėjimai, pasiūlymai

- ▶ Pelkininkystės plėtrai labai svarbu technologinis ir ekonominis pagrindimai;
- ▶ Galima parama pelkininkystei (kaip ir įprastiniam žemės ūkiui ar miškininkystei) turi būti katalizatoriaus, o ne tikslas;
- ▶ Žemės ūkyje veikiančios aplinkosauginės priemonės yra nukreiptos į konservavimą, o užauginta biomasė dirbtinai išimama iš ekologinio ciklo tampa taršos šaltiniu;

Peržiūrint žemės ūkio strategiją ir jos įgyvendinimo programas reikia sutarti dėl priemonių kurios:

1. turėtų technologinius ir ekonominius įvertinimus;
 2. orientuotos į konkrečių ir pamatuojamų tikslų įgyvendinimą;
 3. skatintų kurti aukštą pridėtinę vertę turinčią produkciją,
 4. teiktų visuomenei naudą (kurtų visuomenines gėrybes);
 5. racionaliai naudotų gamtos resursus ir mokesčių mokėtojų pinigus.
- ▶ Tinkamai pasirengus, pelkininkystė, gali tapti viena iš strateginių krypčių.

Ačiū už dėmesį!